

Lluís Mon Pascual, víctima de la repressió del 1939

JOSEP CLARA

EN un llibre publicat el 1978, en parlar de la magnitud de la repressió franquista del 1939 i dels anys posteriors de la postguerra, es donaven com a noms indicatius els de Carrasco i Formiguera, Carles Rahola, el doctor Battestini, Domènec Latorre, el president Companys, Joan Peiró i l'alcalde de Santa Coloma de Farners, Lluís Mon i Pascual.¹

Alguns d'aquests noms han inspirat ja llibres i treballs d'investigació o divulgació que ens expliquen la personalitat dels executats i els darrers moments de la seva vida sacrificada per l'ideal.² Molt poc, en canvi, és el que s'ha escrit del darrer, l'alcalde de la vila que, durant la guerra, es digué Farners de la Selva. Les notes que puc presentar-ne avui volen contribuir a recordar-lo sobre la base d'una documentació inèdita, relacionada amb els moments de l'empresonament, la condemna i l'afusellament al cementiri de Girona.

Empresonat i executat

Lluís Mon va ingressar a la presó de Girona, ubicada a l'edifici del Seminari, el dia 9 de març de 1939, per decisió de l'auditor de Guerra.³

1. Josep M. COLOMER, Josep M. AINAUD i Borja de RIQUER, *Els anys del franquisme*, Barcelona, Dopesa, 1978, p.11.

2. Vegeu Hilari RAGUER, *Divendres de Passió. Vida i mort de Manuel Carrasco i Formiguera*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia, 1984; Lluís M. de PUIG, *Carles Rahola. Un ciutadà de Catalunya*, Barcelona, Edicions del Cotal, 1979; Josep ADISERÀ MARTORELL, *El doctor Rafael Battestini i Galup i el seu entorn*, Tarragona, Estarraco. Junta del Port, 1992; Josep BENET, *Exili i mort del president*

Companys, Barcelona, Empúries, 1990; JOAN MANENT i PRESAS, *Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943*, París, Edicions Catalanes, 1976; JOSÉ PEIRÓ, *Juan Peiró. Teórico y militante del anarcosindicalismo español*, Barcelona, Foil, 1978.

3. Arxiu Històric de Girona, Fons Presó Provincial de Girona, expedient 386. Si no s'indica el contrari, trec d'aquesta documentació les dades sobre els darrers dies de Mon.

L'ordre fou comunicada al director de l'establiment a través d'un ofici que diu:

"Auditoría de Guerra de Cataluña

Delegación de Gerona

Sírvase ingresar en esa Prisión a los detenidos Gil Viñolas Costa, Joaquín Tallada Iglesias, Narciso Boadas Fabregat, Francisco Bualon Pol, Enrique Borrás Verdalet, Joaquín Juliá Costa, Luis Mon Pascual, José Borrás Verdaguer, Martín Puig Planas, Francisco Mas Gallico, José Puig Jové, José Creus Peraferrer, Antonio Puig Rabat, José Borrás Fulladosa, Domingo Garro Altube, Cosme Gironés Pons y José Roig Perchs, los cuales quedarán a disposición de mi autoridad.

Dios guarde a V. muchos años.

Gerona a 9 de Marzo de 1939

Año Triunfal

El Auditor Delegado

Sr. Director de la Prisión Provincial. Plaza." ⁴

L'endemà va passar a disposició del jutge militar núm. 7, en virtut del sumaríssim d'urgència núm. 232.

El dia 1 d'abril, custodiat per la Guàrdia Civil, va assistir al consell de guerra i, un cop celebrat aquest, retornà a l'establiment penitenciari.

Quatre dies després, el tribunal militar, format per Fructuoso Prendes, Andrés Gutiérrez, Carlos Pons, Valentín Méndez i Rafael García, pronuncià la sentència de condemna a la pena de mort, ho i basant-se en el resultant que transcriu tot seguit:

"Luis Mon Pascual, hijo de Salvador y Carmen, de 34 años de edad, natural de Santa Coloma de Farnés y vecino del mismo pueblo de Gerona, casado y empleado. Antes del Movimiento estaba afiliado a Esquerra Catalana; después al Socialista y Sindicato de la UGT. Antes del Movimiento era Presidente del Ateneo Republicano Popular de Santa Coloma de Farnés, que convirtió en un centro extremista y propagandístico de la causa rojo-separatista. Durante el Movimiento fue también Alcalde, ordenando y consintiendo la detención de 35 personas de derechas, que fueron entregadas en plena noche a las patrullas de control, las cuales fueron encarceladas pero sin que ninguna fuera asesinada. Fue también de los que con más saña perseguía a los

4. *Ibid.*, expedient 636.

familiares de los desertores, imponiéndoles fuertes multas. Últimamente fue presidente del Consejo Municipal ordenando saqueos, registros y detenciones de personas de derechas."

L'ordre de complir la sentència va arribar el dia 11 de maig de 1939. La força encarregada de l'afer es presentà a la presó amb un ofici que era escrit així:

"Comandancia Militar de Gerona

Al recibo de esta orden, se servirá hacer entrega a la fuerza portadora de la misma, de los detenidos que al respaldo se relacionan, los cuales han de ser ejecutados a las 6 horas del día de hoy, en las tapias del Cementerio de esta Capital, para cumplimentar la pena de muerte que les fue impuesta en Consejo de Guerra, reunido en esta Plaza.

Dios guarde a V. muchos años.

Gerona 11 de mayo de 1939

Año de la Victoria

El Coronel Comandante Militar

Emilio Gómez del Villar

Sr. Director de la Prisión Provincial. Plaza." ⁵

La llista dels presos que hom havia d'afusellar era aquesta:

Miguel Costey Rovira

Juan Dilmé Planas

Francisco Bosch Bardera

José Vila Navals

Martín Maspoch Poch

José Torrent Maspoch

Juan Balle Adroher

Luis Mon Pascual

Gil Viñolas Costa

José Vila Coll

Tomás Casevall Portet

Joaquín Cot Clara

Salvador Planas Vilarnau

Ramón Calm Masoliver

Salvador Capafont Mateu

Juan Ribas Salas

José Canalda Vidiella

Pedro Sabater Subirana

Luis Ventura Moller

Buenaventura Oliva Viñas

Juan Boix Pedrosa

José Freixas Pons

Narciso Fontanella Caritat

Pedro Jutglar Frigola

Pedro Roura Casamitjana

Pedro Grabulosa Garriga

Jaime Corominas Bartrina

Ángel Torres García

Mariano Llauro Reinal

Esteban Bertrand Jerval

5. *Ibid.*, expedient 1.716.

Juan Llambí Albertí
Pedro Sala Ferrer
Salvador Sararols Solivera
Jaime Brancós Aradas
José Verdestí Lacosta

Fernando Olmo Muñoz
Joaquín Farreró Vila
Juan Font Rost
José Juanola Vilalta
Martirián Serratmonmany Planas

Al darrere de l'ofici, a més a més dels noms relacionats dels quaranta condemnats a la pena capital, hi ha l'acusament de recepció per part del cap de la força i una inscripció que diu: "*A las 5'30 iremos por ellos. Que estén todos preparados.*"

Una revenja dels primers dies

L'acusació que serví per a l'execució de Lluís Mon i el mètode que hom utilitzà foren els típics de la justícia militar franquista del moment. Ningú no pogué acusar-lo de fets de sang, però, així i tot, va ser condemnat a perdre la vida. Tant era també que alguna de les afirmacions contingudes en el resultant fossin falses. L'important era que calia escarmentar i revenjar-se en noms coneguts.

Josep Alsina i Serra, en un article que trencava el silenci de molts anys, ho expressava bé quan afirmava rodonament: "I en la derrota tenies el camí de l'exili obert. No el vares voler seguir. Eres conscient que la teva conducta havia estat noble i honrada i que en la responsabilitat del teu càrrec no hi havien delictes contra persones... Però l'odi i el gust de la venjança enfosquiren la ment dels vencedors i ho vares pagar amb la teva vida."⁶

I l'editorial de la revista *Ressò* reblava el clau: "Reivindiquem el seu bon nom al nostre ajuntament. Creiem que és de justícia. Una revisió del procés pel qual fou condemnat a mort la creiem del tot necessària."⁷

També la revista *Presència*, de Girona, s'afegí al cor reivindicatiu i va escriure: "A Santa Coloma el seu record ha suscitat ja moltes emocions.

6. «En la diada de l'11 de setembre. Oferiment a Lluís Mon i Pascual», dins *Ressò*, 94 (agost-setembre de 1976), p. 3. L'autor relliga les dates de l'11 de maig de 1939 i l'11 de setembre de 1976, primera celebració tolerada de la Diada. Escriu també: «Però aquest 11 de setembre estic segur que la teva ànima s'haurà posat al cim de Montserrat que tu

estimaves tant, on havies passat part de la teva infantesa com a escolanet davant la Moreneta, i haurà vist per tot Catalunya aquest flamejar de banderes i sentit aquell crit de llibertat per a Catalunya que tots els catalans sentim dintre nostre des d'aquell 11 de setembre de 1714.»

7. «Part de la nostra història», *Ressò*, 94, p.3.

La seva vídua ha estat sotmesa a una entrevista radiofònica. Es torna a parlar d'ell, com de Carles Rahola, com de tants altres sepultats en la fosca d'aquests anys."⁸

Lluís Mon va ser alcalde de Santa Coloma de Farners del 16 d'octubre de 1936 al 2 de setembre de 1937.⁹ La seva gestió no va durar ni un any, però al darrere de la seva execució hi hagué la mà d'una denúncia i d'una revenja.

Pel fet de no haver marxat a l'exili, la seva detenció fou de primera hora, quan les ments més exaltades propiciaren l'eliminació física de l'adversari vençut. Per tal de comprovar que quatre anys després les coses es feien d'una altra manera, em permeto de copiar les acusacions contra una persona que va ser jutjada el 22 de juny de 1943, amb uns càrrecs molt més greus que els atribuïts a Mon i que eren aquests:

*"Que el procesado es persona de destacados antecedentes separatistas e izquierdistas, desempeñando al producirse el Movimiento la presidencia del partido de Acción Catalana. Presidió el Comité revolucionario local hasta su disolución y desempeñó al mismo tiempo el cargo de Juez de Primera Instancia de Olot, obteniendo asimismo la categoría de sargento en el Ejército. Durante su mandato se destacó con la reiterada propaganda marxista dirigiendo dicho Comité en toda clase de desmanes y habiendo tenido lugar durante su mandato unos treinta asesinatos sin que haya hecho nada para evitarlos ni realizara la menor protesta."*¹⁰

Doncs, bé: el condemnat a la darrera pena no fou afusellat perquè el cap de l'Estat commutà la pena capital per la de 30 anys de reclusió. De fet, però, el 21 de juliol de 1946 sortí de la presó en situació de llibertat condicional i desterrament.

Tanmateix, tant en aquest cas com en el de Lluís Mon, cal recordar que el procediment emprat per l'autoritat militar fou el que Serrano Suñer -home fort d'aquella situació- ha denominat, al cap de molts anys, com de "*justicia al revés*". És a dir, la que qualificà els lleials de rebels i viceversa, i serví "*para juzgar y condenar -a muerte en muchos casos, y a penas de privación de libertad, en otros más- con el carácter de rebeldes*

8. «Lluís Mon, recobrat», *Presència*, 443 (9 d'octubre de 1976), p.7.

9. Per a l'actuació de l'ajuntament que presidí Lluís Mon, vegeu Eugeni CAIRETA i SAMPERE, *La guerra civil a Santa Coloma de Farners*, Santa Coloma de

Farners, Centre d'Estudis Selvatans, 1991, p. 85-90.

10. Arxiu Històric de Girona, Fons Presó Provincial de Girona, expedient 11.406.

en armas, a quienes se oponían al Alzamiento militar y defendían al Gobierno del "Frente Popular", y, por extensión, a quienes habían pertenecido, como dirigentes o meros afiliados, a partidos políticos o agrupaciones sindicales frente-populistas; a quienes habían tenido actuación al lado de los mismos -como la de haber sido interventor o apoderado de ellos en la elecciones de 1936-, o simplemente a quienes se estimaba de ideología izquierdista."¹¹

*Lluís Mon Pasqual. Foto Arxiu Històric
Comarcal de Santa Coloma de Farners.*

11. R. SERRANO SUÑER, *Entre el silencio
y la propaganda, la historia como fue,*

Memorias, Barcelona, Planeta, 1977, p.244

Apèndix documental

Fitxa personal de Lluís Mon Pascual, on consten les vicissituds de la seva estada a la presó de Girona.

Luis Mons (sic) Pascual

<i>Natural de Sta. Coloma de Farnés</i>	<i>Prov. Gerona</i>
<i>Vecino de id.</i>	<i>.Calle Prado nº 70</i>
<i>Hijo de Salvador y de Carmen</i>	
<i>Edad 35 años Estado casado</i>	<i>Hijos 1</i>
<i>Profesión Empleado Tabacalera</i>	<i>con instrucción</i>

9 Marzo 1939 - Ingresa por orden del Sr. Auditor de Guerra a su disposición, según orden que se une al expediente de Gil Viñolas Costa.

Vº Bº

El director

El subdirector

Pedro Alberto

(il·legible)

10 Marzo 1939 - Pasa a disposición del Sr. Juez Militar Nº 7 en méritos del sumarísimo de urgencia Nº 232 que instruye contra el mismo, según orden que se une al expediente de Francisco Mas Gallico.

Vº Bº

El director

El subdirector

Pedro Alberto

(il·legible)

1 Abril 1939 - Por orden del Sr. Auditor es entregado a la Guardia Civil para asistir a Consejo de Guerra, siendo después reingresado al Establecimiento, según orden que se une al expediente de Pedro Costa Casals, Nº 1.098.

Vº Bº

El director

El subdirector

Pedro Alberto

(il·legible)

11 Mayo 1939 - Es entregado a la Fuerza Pública para cumplimentar la pena de muerte que le fue impuesta en Consejo de Guerra en virtud de orden que se une al expediente de Miguel Costey Rovira Nº 1.716

Vº Bº

El director

El subdirector

Pedro Alberto

Joaquín Fernández

3 Junio 1944 - Testimonio de Sentencia. Se recibe y une a este expediente del Juzgado Militar de Liquidaciones Nº 1 de Gerona, testimonio de sentencia correspondiente a este penado.

Vº Bº

El director

El oficial de Régimen

El subdirector

(il·legible)

(il·legible)

(il·legible)

(Arxiu Històric de Girona, Fons de la Presó Provincial de Girona, expedient 386)